



Ingmar Villqist: Helverjeva noč Prešernovo gledališče Kranj

★★★★

Ko je Gandhi svetoval Churchillu, naj se ne upira nacizmu, saj bo ta hitro združil sam vase, če še svastike ne znajo pravilno zasukati, seveda ni predvidel, da bo eden od poražencev druge vojne evgenika, žlahtnjenje človeštva in še prav posebej rase z izločanjem tako ali drugače 'izrojjenih', ki je, sicer oslABLJENO, v skandinavskih državah vojno preživelo še par desetletij. Pseudonim poljskega dramatika Jaroslawa Świerczca, čigar besedilo o kristalni noči, noči pogroma nad Judi in drugače 'nečistimi', zdaj dobivamo v prevodu Darje Dominkuš, zveni zvijačno skandinavsko insajdersko. Besedilo s preloma tisočletja ima ob navezavi na tamkajšnjo meščansko dramo vsaj v prvem delu elemente tragedije; naslovni Helver pride s shoda, koledar v sobi, natančno popisani v didaskalijah, nam kaže leto '38, z nacistično zastavico in naphan z retoriko proti 'gnidam', in vemo, kdo vse bi to lahko bil. Začne, očitno malo pregret od pripadnosti in zazrtosti v avtoritete, mučiti svojo skrbnico Karlo, z mešanico infantilne in zatrte erotike in nekaj pridodanega izločevalnega možačenja, ki ga pridobi od kameradov in pripadnosti krdelu. Dokler po nekaj preobratih ne ugledamo, da je zanje v tem ključnem trenutku tudi on 'gnida', da ga je ona, Karla, našla v eni takšnih klinik, v kakršno je odnesla svojo 'hudo bolno' hčer, svojo 'malo opico', in je morala pri naslednjem obisku podpisati, da po njej ne bo več spraševala. Helver tako najprej sodeluje v pogromu, ker ne spozna, da ga po štacunarjevi deportaciji in zažigu trgovine pred lastnimi kameradi nima kdo več braniti.

Že v besedilu so natančni opisi interierja, sobe s hrupom podivjane drhali zunaj, opremljene kar najbolj veristično, scenografinja je Urša Loboda, kostumografinja Belinda Radulovič, in tej mimetičnosti in historični prepoznavnosti je režija Alena Jelena ob dramaturški podpori Marinke Postrak kar najbolj sledila. Pozornost je tako ob bogati zvočni kulisi, prispevku Darje Hlavka Godina, za katero poskrbi komocija zunaj tega zadnjega provizoričnega zapika, prenesena na čim bolj prepričljivo in stopnjevano, vse do roba in mejnih

igralskih stanj prignano in napeto igro obeh protagonistov. Darja Reichman kot Karla je trpna in praktična, realistična, skoraj vdana v usodo, pusti se celo trpinčiti in njeni poskusi, da bi obrzdala ali vsaj amortizirala Helverjevo novo pridobljeno moč, se zdijo jalovi. Ker do trenutka, ko izbruhne in postane enako sadistična, samo bolj verbalno premetena in ostra, ne prepoznamo narave njenega odnosa, in njeno končno evtanaziranje skozi igro s tabletkami je pretresljivo, kot tudi odhod v prazno, ki ne more več skozi vrata, le skozi publiko. Blaž Setnikar je kot Helver najprej poln nebrzdane in prekipevajoče energije z elementi mučiteljstva, in dokler ne izvemo, da gre za tridesetletnika, ki se igra z vojački in jemlje svoje jurišnike kot ostali pubertetniki skavtstvo, se nam zdi patriarhalni erotično retardirani zagovednež; postopno pa njegova pripadnost grupi, ko mora sebe prepoznati kot 'gnido', postaja skoraj tragična in v njem ugledamo enega otrok manjšega boga, ki je zmogel še zares moliti. Ravno igralska napetost, pa preobrti v razumevanju razmerja med protagonistoma, je močnejši del te uprizoritve.

MATEJ BOGATAJ